

Значення розвитку орієнтування у просторі та зорово-просторового гнозису у дітей з порушеннями мовлення дошкільного віку.

Сучасний ритм життя, нові програми та технології навчання призводять до зростання вимог щодо підготовки дітей дошкільного віку до шкільного навчання. Готовність або неготовність дитини до початку шкільного навчання визначається рівнем її мовленнєвого розвитку. Якість навчальної діяльності буде залежати від того, наскільки були сформовані передумови в дошкільному періоді. Чим краще у дитини буде розвинене мовлення, сформовані навички просторового орієнтування та зорово-просторового гнозису до вступу до школи, тим швидше майбутній учень навчиться читати та писати, і взагалі засвоїть всю систему знань.

Просторове мислення — це специфічний вид розумової діяльності, спрямованої на виконання завдань, що потребують орієнтації в практичному просторі (як у реальному, так і в уявному). У своїх найбільш розвинених формах це мислення образами, в яких фіксуються просторові ознаки й відношення. Уміння орієнтуватись у просторі — це одна з умов успішної соціально-побутової адаптації дитини. Оперування просторовими образами є тим умінням, що забезпечує належний рівень різних видів ігрової, навчальної та трудової діяльності майбутніх школярів.

Просторове орієнтування, — це складний системний механізм, в основі якого лежать процеси сприймання та уявлення, беруть участь зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори. Завдяки цьому встановлюються просторові ознаки та відношення між об'єктами, а матеріальною основою просторового орієнтування є діяльність аналізаторів, які забезпечують сприймання простору й виражають особливості розвитку дитини.

Просторове орієнтування включає такі компоненти, як ознаки (форма, величини), відношення (напрямки, положення, віддаленість). Уміння орієнтуватись у просторі забезпечує успішність розвитку різних видів діяльності: ігрової, навчальної, трудової.

Просторове орієнтування — це знання власного тіла, розрізнення просторових ознак і відношень предметів, сприймання простору й оцінювання відстані, визначення віддаленості предмета та його місцезнаходження, орієнтування в просторі, визначення просторових відношень між предметами.

Достатній рівень розвитку орієнтування в цих параметрах забезпечує школярам успішність у навчанні письма, читання, малювання, вимірювання, графічної побудови тощо. Орієнтація у просторових характеристиках і відношеннях — це головна умова успішного засвоєння дітьми всіх

навчальних предметів. Під час вивчення математики, мови (письмо, читання), географії, образотворчої діяльності просторові уявлення відіграють значну роль у розумінні дітьми кількісних і просторових відношень між предметами. Відомо, що в людини немає спеціального просторового аналізатора. Сприймання простору — це умовно рефлекторний процес, який формується через взаємодію різних аналізаторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Орієнтуватися в просторі дитина починає з народження. З розвитком мовленнєвих навиків відбувається поступове об'єднання слова з просторовим поняттям.

Слід зазначити, що доброго орієнтування в просторі вимагають від дітей і вулиці великого міста з потоком машин, що рухаються, підземними переходами, де в цілях безпеки необхідно точно і своєчасно реагувати на швидкий темп вуличного життя, сигнали світлофора. Тож добре розвинене просторове орієнтування має неабияку практичну цінність для дитини.

Актуальність досвіду.

Як показують наукові дані про розвиток просторових уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення, в основі їх формування лежить безпосередній практичний досвід. Від того, наскільки точно дитина сприймає навколишній світ, як вона у ньому діє, залежить точність і адекватність її уявлень про цей світ. Актуальним завданням дошкільної педагогіки є пошук ефективних шляхів розвитку особистості дошкільника. Загальновизнаним у дошкільній педагогіці й психології є той факт, що розвиток дитини здійснюється в процесі її активної діяльності.

Однією з гострих проблем була і залишається тенденція збільшення чисельності дітей із перинатальною та ранньою постнатальною патологією ЦНС, що, в свою чергу, обумовлює зростання випадків порушень розвитку в

дітей мовленнєвих та інших психічних функцій. Проблема формування зорово-просторових уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення є комплексною і актуальною в логопедичній практиці. Рівень сформованості зорового гнозису та зорово-просторових уявлень є важливою складовою загального розвитку дитини та її готовності до шкільного навчання.

Недорозвинення просторової функції у дітей часто обумовлює виникнення в них труднощів в опануванні навичками читання, письма та лічби.

У запропонованому **досвіді роботи** розкритий один з найважливіших показників функціонального **розвитку** дитини і готовності її до шкільного навчання - рівень сформованості **просторових уявлень**, що визначає успішність засвоєння базових навичок письма та читання в початковій школі. Запропоновано зміст роботи з формування **просторових уявлень у дітей** середнього та старшого дошкільного віку з **порушенням мовлення**.

При підготовці дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення до шкільного навчання увага **розвитку просторових уявлень** приділяється мною не тільки в зв'язку з формуванням математичних уявлень, а й у зв'язку з профілактикою **порушень письма (дисграфія)** та **читання (дислексія)**.

За даними експериментальних досліджень серед специфічних **порушень** письма і читання у молодших школярів оптична дисграфія та дислексія займають одне з провідних місць.

Оптична дисграфія обумовлена **порушеннями зорово-просторового сприйняття**, які практично непомітні при безпосередньому спілкуванні з дитиною, а значить, не викликають тривоги у педагогів і батьків.

Однак утримання в пам'яті дитини потрібної графеми не завжди є **простим**. І тільки в процесі початкової навчальної діяльності **виявляється**, що нерідко діти не можуть зорієнтуватися в розрізненні букв, подібних за формою і відрізняються тільки різним **просторовим** розташуванням елементів. У деяких **дітей**, частіше за все лівшів, такі труднощі приймають більш різкі форми: дитина не відразу може виділити ту сторону, з якої потрібно починати писати, плутаючи лист зліва направо із записом в зворотному напрямку і іноді записуючи дзеркально цілі склади. Для розрізнення графічно подібних букв необхідний достатній рівень сформованості зорового аналізу і синтезу, зорової пам'яті, **просторових уявлень**.

Оптична дисграфія обумовлена нестійкістю зорових вражень і уявлень, тож вона спричиняється **порушенням просторового орієнтування**. **Просторове орієнтування** - особливий вид сприйняття, за допомогою зорового, слухового, кінестетичного і кінетичного аналізаторів. При цьому

розрізняють наступні параметри: величина предметів і їх зображень, форма, протяжність, об'ємність, розташування предметів щодо сприймає об'єкта і відносно один одного.

В розвитку **просторових уявлень** можна виділити чотири основних рівня:

- Перший рівень. **Просторові** уявлення про власне тіло.
- Другий рівень. **Просторові** уявлення про взаємовідносини зовнішніх об'єктів і тіла.
- Третій рівень. Поява **просторових** уявлень на вербальному рівні.
- Четвертий рівень несе в собі лінгвістичні уявлення.

Таким чином, **перераховані рівні просторово-часових уявлень** формуються поступово. Кожен наступний рівень включає в себе попередні, створюючи в ході **розвитку** цілісний ансамбль зрілої психіки. Якщо в силу будь-яких причин дитина не пройшла всі рівні **розвитку просторових уявлень**, то у неї, скоріш за все, обов'язково будуть труднощі в оволодінні читанням і письмом.